

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE
KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

Szerkesztik: Nagy Lajos és Boros György.

Megjelenik havanként egyszer. Ára egy évre 1 frt 20 kr. Egyes szám ára 12 kr.

Egyházi ének.

— A kereszturkőri egyházi dalkör pályázatán jutalmazott pályamű —

Napsugárnak fénye ömlik
Téli tájra, éltetőn ;
Fagy megolvad, száz virág nyit,
Élet kél völgyön, tetőn.

És a völgyben és a bérczen
Szent nevedről szól a dal,
Kéjben uszva száll Tehozzád
Minden szív imáival :
»Egy az Isten, egy!«

Nyári napnak izzó fényét
Áldó harmat váltja föl ;
Dús kalász reng a határon,
Meghajolva terhítől.
És ha jön a felhő vésze

S mégse zúdul mind reánk :
Áldva, óva, csak Te éltetsz,
Hozzád szálljon hő imánk :
»Egy az Isten, egy!«

Fáradalmink szép gyümölcsét
Hálatelten szedve le,
Hőn imádjuk azt, ki adta :
Áldva, áldva szent neve !
Mert ha voltunk néha jók is,
Százszor annyit vétkezénk,
Mégis Tőled büntetésnél
Százszor több áldást nyerénk.
«Egy az Isten, egy!«

Telve csűrünk, telve kamránk,
De szívünk is telve van :
Bizalomra, hitre ébredt,
Hálás dobbanásiban.
Tél fagyára, sir ölére
Bízva nézünk, jó Atyánk.
Hisszük, hogy *itt* : új tavasz nyit ;
Ott : örök-lét vár miránk.
»Egy az Isten, egy!«

*Jelen számunkhoz egy fél ív mellékletet
csatoltunk.*

Mik a Dávid Ferencz főkegyelvek teendői

hogyan az előttük álló feladatnak megfelelhessenek?*)

Megvallom, úgy tetszik nekem, mintha gyámság alá volnék vetve, mert a tárgy, melyről most felolvasni akarok, nem szabad választásom szerinti, hanem úgy adatott. Minő czéllal? Talán, hogy ismeretessé legyen gyengeségem? Nem tudom. Annyi bizonyos azonban, hogy készséggel vettem alá magamat e tekintetben a gyámságnak s ha gyengének bizonyulok, az engem nem fog még nagyon csüggeszteni, de igenis ösztönözni arra nézve, hogy ezután inkább és inkább igyekezzem tehetségemet, akaratomat, elhatározásomat és önállóságra törekvő hajlamomat koncentrálni, művelni. Szólok pedig így a magam védelme érdekében. Ha saját magam választok tárgyat a felolvasásra, akkor annak mind czime, mind tartalmáért, valamint kor- vagy nem korszerűségéért is elvállalom a teljes felelősséget. Most azonban, engedjenek meg, de e felolvasásom czime és korszerűségéért nem leszek felelős, tartalmáért igen! Véleményem szerint e tárgyról nem most, hanem éppen a Dávid Ferencz Egylet megállapítása idejében kellett volna felolvasni, mert ez mintegy program, építési terv adására hív fel engem. Programot adni pedig akkor, mikor az egylet jó ideig már működött; építési tervvel lépni elő akkor, mikor az építés már előhaladott, bizony nehéz s alig irányulhat egyébre, mint itt-ott némi változtatás eszközésére. A pedig nem célunk, hogy most mintegy új alapra helyezkedve, új épületet kezdjünk **) De eltekintve tárgyam korszerűtlenségétől, megvallom, részemről nagyon óhajtottam volna, hogy erről, minden gyámhatósági befolyás nélkül, valaki más, ki nálamnál hivatottabb, buzgóbb, tevékenyebb, tapasztaltabb s mélyebben látó, mondja el nézeteit, sorolja elé eszméit; olyan egyén, ki már egyletünk megalapítása idejétől fogva nemcsak hogy a legtisztábban ismerte ennek célját, hanem egyszersmind tudta az eszközöket is, melyekkel a cél felé lehetett és lehet haladni. Ezt éppen úgy kifejtém a titkár urnak magánlevelében. Nem, mintha felolvasást tartani vonakodtam volna, hisz ezt a legnagyobb készséggel teszem bármikor, mert meg-

*) Felolvastatott a Dávid Ferencz Egylet közgyűlésén aug. 30 án.

**) A Választmány a közgyűlés tárgyát részint a felolvasók ajánlatára, részint a körülményekhez képest maga állítja meg. Az egylet, mint olyan, az alakuláskor tisztába jött feladatával. A később alakult s többé kevésbé önállólag működő főkegyelvek működési irányelvei megállítása most látszott korszerűnek, midőn mindenik szervezkedve van

tisztelést, nem érdemelt különös kitüntetést látok benne, de mert éreztem s érzem, hogy ily tárgyról szólani bármely időben nem a gyengeségnek, hanem erőnek, tapasztalatnak, hivatottságnak, tudománynak és határozott törekvésnek, szóval tekintélynek kell, kinek szigorú vizsgálata, bírálata és intése nem sérthet, mint az enyém, kinek jól tudom, sokan fogják szememre vetni, mint Vörösmarty Petőfinék: kicsike vagy még te a mi tetteinket bírálni. De már mindegy, most hivatva vagyok vizsgáldni és bírálni, az önök bizalma adta nekem e helyzetet; ha talán azért nem mindnyájoknak tetszésére valót mondok, engem vigasztal az, hogy arra az igazság szeretete, az igaz ügy védelme vezetett; önöket meg vigasztalja az, nem minden orvos egészen szakavatott egy vagy más különös betegség gyógykezelésére, nem minden bíráló jó bíráló s nem mindenki, a ki felolvas, jó felolvasó.

Ezek után hozzá kezdhethünk a dologhoz

Felolvasásom kérdés alaku címéből az tűnik ki, hogy nekem csupán csak az eszközöket kellene felemlítenem, melyekkel célunkat elérhetni vélem. De úgy érzem, hogy mielőtt az eszközök tárgyalásához kezdenék, tisztában kell lennem a céllal, mely felé irányul törekvésem. Egy cél felé haladhatunk több úton, az enyémnek szabad a másétől különböznie, bárha később érek is be vele. Csupán egyet óhajtok: vannak helyek, honnan egy bizonyos célra ut teljességgel nem vezet; — nehogy azért olyan célta találjak én saját magam kitűzni Egyletünk elébe, melyhez a megnevezendő eszközökkel se lehet felvezető utat készíteni, mert már egyletünket abba a helyzetbe állítottam, melyből nincs haladás ama cél felé. Nekem azonban meggyőződés, hogy egyletünk helyzete nem rossz. Sokaktól hallottam már, hogy mi, unitáriusok egyleteinkkel egyetemben annyira a szélsőségben vagyunk, hogy számunkra nincs előhaladás, hanem csupán stagnatio, vagy retirálás. Jó, hogy csak ellenségeink szólnak így, mert bizony-bizony, ha valósággal így állana a dolog, a mennyire fájdalmas volna, épp annyira haszontalan lenne egyleteket állílanunk fel; épp annyira hiába való tárazás lenne célokat tüznünk ki magunk és egyletünk elébe. De a mi óhajom, az meggyőződés is: mi abban a helyzetben vagyunk, hogy előre mehetünk valamint hitünk, úgy a tudomány világa segítségével is.

Az előbbi megjegyzésem kivül még egy más is van, s ez az: még ma is sokan kérdik: de hát mit is akarunk elérni egyleti gyűléseinkkel, felvasásainkkal és „Unitárius Közlöny“ című lapunkkal? Jól emlékszem, még mint tanuló én is jelen voltam az egylet alakuló gyü-

lésén, akkor csak papi egylet akart lenni, oly czéllal, hogy papjainkat az irodalmi munkára hívja és ösztönözze, őket megtartsa speciálisan a mire vannak hivatva: a vallás és erkölcs őreiül, elvonva a köznapiság, a világi és anyagi terhek sulyos gondja elől. Egy év letelte után a Dávid Ferencz egylet megalakult szélesebb alapra helyezkedve, mint előbb tervezve volt. Ekkor alapszabályai 2. § a kimondá czélját: „az egylet czélja: az unitárius keresztény vallás, a hit- és erkölcstudomány és neveléstan körébe tartozó elvek és kérdések tisztázása és terjesztése; a keresztény vallásos és erkölcsi élet ápolása és emelése “ A 28. § a fiókegyletek működési körét is megszabja e czélra való vonatkozással. Egyletünk „Unitárius Közlöny“ czimű lapja, mint homlokán viseli, a vallásos és erkölcsös élet ébresztésére adatik ki Az egész czél tehát ebben foglalható össze: a vallásos és erkölcsös élet ébresztése és nevelése Mondhatják sokan csudálkozással, de hisz erre nincs szükség, mert minden jól van úgy, a hogy van, az ember a sors játéka, befolyásolva a korszellem által. Mi szükség erre? hisz úgy is Istentől van elrendelve minden, miért akar hát a gyenge ember a hatalmas Isten ellen tusakodni, mikor úgy se tehet semmit?! Istenem, mily boldogok lehetnek a praedestinatio hivei! mi nyugodt lélekkel nézhetik a világ folyását, mint élvezhetik a jelent, nem törődve a jövővel, a jövő nemzedékkel. Én azonban nem kérek kényelmükből, de szívvél-lélekkel vallom, hogy mind vallás, mind erkölcs, vagy ha úgy tetszik, vallás-erkölcsi tekintetben lerakhatjuk a jelenben az alapot a jövődőség számára; nekem nincs erőm hinni a praedestinatióban. Egykor talán én is azt hittem, hogy hazánkban nincs szükség a vallásos és erkölcsös élet ébresztésére és nevelésére, de már megváltozott nézetem Volt alkalmam más nemzetekkel, azok vallási és erkölcsi felfogásával is megismerkednem s befolyásuk alatt nézetemen és felfogásomon változtatnom. Nincs miért ezekről megemlékeznem. Virányt, vagy sivatagot látunk, bármerre tekintünk, csupán csak a hely magasságától, a néző ponttól függ minden. Állhat az ember magaslaton, mikor sok, a mi azután sértette, nyom nélkül tűnt el vallásos és erkölcsös önérzete felett; állhat magaslaton, mikor semmi sem hatja meg szívét, melyektől régebb megbotránkozva elfordult; állhat magaslaton, mikor az egykedvü közönyösség miatt sem a virány el nem ragadja, sem a sivár pusztá nem csüggeszti. Különbözők a gyermek és férfi nézetei, felfogásai, a mint különbözők tapasztalataik is; a mit a gyermek hitt, azt a férfi nem hiszi; vagy megfordítva, a mit a gyermek nem hitt, azt

hiszi, tudja a férfi. Kimerem azért most mondani, hogy bizony szükség van hazánkban a vallásos és erkölcsi élet ébresztésére és nevelésére. Teljesen magamévá teszem Nagyságos elnökünknek azon szavait, melyeket az „Unitárius Közlöny“ 1887. évi 1-ső (rendkívüli) száma 5-ik lapján olvashatunk: „Mindnyájunk előtt tudva van, hogy az erkölcsi kihágások, vétkek, büntettek korunkban mily ijesztő sokasággal követtetnek el. Alig-alig van egy lapszám, melyben lopás, ölés, rablás, gondatlanságból és gonosz szándékból eredő égések, a feslettségnek különféle, gyakran undorító nemei több kevesebb, de általában feles számmal ne fordulnának elő. Azt hiszem, nem hibázom, ha valamennyinek alapokát az akaratok gyengeségének, az azokat erősítő vallás-erkölcsi érzelmek apályainak vagy éppen hiányának tulajdonítom és felhívást látok benne, hogy egyének s egyletek foglalkodjanak ama kitzűzött feladattal “

Ha már most tisztában vagyunk egyletünk céljával; ha elismerjük, hogy bizony a vallásos és erkölcsös élet ébresztése és nevelése szükséges hazánkban éppen úgy, mint más helyen, az a kérdés áll előtt-hogy miképpen érhetjük el hát céljainkat?

Lássunk azért azon eszközök után, melyek célunk felé vezetnek főképp vidéken.

El kell ismernünk, hogy a belső emberek vannak a vallás és erkölcs őreiül állítva. Ha már most álmos az őr, mindent elvihetnek előle vagy mellőlle. Azért a földolog éber belső embereket nevelni. Legyenek mind a papok, mind a mesterek olyanok, kik teljesen felfogva, értve hivatásukat, vezetve valamint egymás, úgy Isten és emberek iránt való szeretet által, szívvél-lélekkkel éljenek annak, a mire szent fogadást tesznek, Isten és emberek előtt vállalkoznak. Meg kell hogy legyen bennök a mély vallásos és erkölcsös érzés.

A nevelés az iskolában kezdődik s fájdalom ma ott állunk, hogy akárhány növendék szívéből, mikor már a középtanodát elvégezte, ki van ölve a vallásosság. A szülők vallásos szellemben kezdék nevelni gyermeküket, de az iskola letépte azt róluk néhány év alatt. *) Vala-

*) Ezt az állítást túlzottnak kell nyilvánítanunk. Az unitárius — s más tanintézetekben is különös gond van fordítva a tanulók vallásos nevelésére, a mi iránt nem lehet kétsége annak, a ki a tanrendet ismeri. A kolozsvári unitárius főiskolában ezen kívül már tíz év óta a téli hat-hét hónapon keresztül az alsó osztályu tanulók számára minden vasárnap külön istentisztelet tartatik, melyen mindig örömet jelennek meg.

mint egyebütt, úgy nálunk is vannak szép számmal a papi pályán! De mi vezet oda sokat? Belső hivatás?! Nem tagadom meg mindeniktől, mert nem is lehet, de soktól meg. Ám, ha nem hisznek szavainak, tessék bepillantani a szívekbe, vizsgálni lélektanilag; keressék azt a buzgóságot, vallásosságot, mély erkölcsi érzést, azt a lelkesedést az isteni után, ihletséget, őszinteséget, melyek kezességet adhatnak, hol vannak ezek? Bizony kevésben! *)

De ha egészen eltekintünk is ettől, kívánatos, hogy a papi nevelés legyen mindenfelé méltó ama pályához, melyre neveltetnek. Nem a sok tudmány, nem az elkényeztetés teszi a növendékeket papokká, hanem az erő, önállóság, akarat, elhatározás, önérzet, szorgalom, kitartás és a küzdelemre való megedzettség. Adjanak kevés tudományt a növendéknek, de szárnyat hozzá és ő kutatni fogja az Istenség mély-séges titkait; nyissák fel szívének azt a rejtekét, melyben önérzete lakik: hivatkozzanak az emberben levő tehetségre, irányozzák szemeit az ég felé, honnan jó minden segedelem és ő nem fog félni akkor az élet küzdelmeitől, az emberek megvetésétől. Becsüljék mindenikben az embert, vezessék és ne csüggeszszék a gyengét, tanítsák meg a világi tekintélyt tisztelni, de előtte meg nem hunyáskodni; tanítsák meg szent meggyőződéséhez ragaszkodni, inkább törni, mintsem meghajolni s övé lesz akkor a jézusi szellem. Ily alapot rakva, oda lehet aztán Isten nevében az életnek bocsátani. S valamint a papokat, úgy a mestereket is specialis nevelésben kell részesíteni, hogy értse mindenik a zenét jól s tudja összes egyházi énekeinket.

Az iskola előkészít, de az életben való tettek mutatják meg az embert igazán. Ha jól vannak azonban előkészítve mind a papok, mind a mesterek, jó belső embereket várhatunk belőlük, még ha nyagiakkal kell is küzdeniök.***) De felette kívánatos az is, hogy anyagilag is tisztességes körülmények közé jussanak. Mikor a vallásosságot és erkölcsösséget szolgáljuk, akkor Istennek szolgálunk, Isten pedig egész szívünket kívánja. Ha azért Mammonnak is kell szolgálunk, Jézus mondja s igaza van: két urat szolgálni nem lehet! Óhajtandó

*) Sem egyik, sem a másik pályára nem azért lépik mindenik ifju, mintha a lélek vinné, megelégedhetünk azzal, ha ott, a hová lépett, megtanul lelkesedni a célért. Szerk.

**) Elfogultság nélkül mondhatjuk, hogy mostani belső embereink java része buzgóságával és törekvésével meg lehetünk elégedve A jövőtől még többet várunk. Szerk.

azért, hogy minden belső ember oly helyzetben legyen, hogy csakis Istennek szentelhesse szolgálatát. Legyen földolga a vallás és erkölcsösségről elmélkedni, ezek érdekében kutatni és tenni mindent. Ha megszerezheti azt, a mi előhaladására, önmivelésére szükséges, akkor ő másokat is bizonyára segíteni fog az előhaladásban és önmivelődésben; ha táplálkozhatik lelkiekkel, szellemiekkel, akkor tud táplálni másokat is lelkileg, szellemileg. Szóval, ha a belső emberek mindenfelé megnyerik a jó előkészítést és tisztességes helyzetet, akkor megtettük a legfontosabb lépést célunk elérésére, példa rá Anglia. *)

Egyet azonban soha se várjanak, t. i. hogy bárki az embereket megtudja változtatni egészen. Nem az embereket kell megváltoztatni, hanem irányukat, a melyben megindultak, a jó és helyes utra terelni. Az utolsó falusi ember is megyen az ő esze, belátása, lelke sugalata után, megyen minden erejével, egész kedélyével; nem új embert kell hát belőle csinálni, hogy egy szent célra eljuthasson, hanem azt az irányt kell neki mint újat megmutatni, mely a célra vezet. És ezzel éppen egy olyan ponthoz érek, melyet egylettünk feladata megvalósításában új eszköz gyanánt akarok bemutatni.

(Vége köv.)

Csifó Salamon

Székely Miklós és Sylvester György.

Gyöngyösi István ur az „Unitárius Közlöny“ f. évi 9-ik számában „Emlékeimből“ című közleményeinek VII-ik számáig jutott, melyben Székely Miklós és Sylvester György rég elhunyt tanárainkat állítja „Esküdtszék“ elé.

Nem tudom, honnan szokta Gyöngyösi ur emlékeihez az adatokat venni, mert eddigi közleményeiből is, de főleg a mostaniból azt kell következtetnem, hogy Gyöngyösi ur emlékeinek aktákkal való igazolását fölöslegesnek tartja.

Én nem „Emlékeimből“, hanem írott hivatalos okmányokból¹⁾ beszélve, állítom, hogy úgy a Székely Miklósról, mint a Consistorium eljárására vonatkozó állításai teljesen alaptalanok.

Lássuk csak a tényeket.

Székely Miklós nem 2 évig²⁾ volt Széplakon pap — mint Gyöngyösi

*) Az anyagi helyzet közelebbről tetemesen javult. Erre nézve a kepe megváltását igen fontos tényezőnek tartottuk és tartjuk. Lapunkban sokszor emeltünk szót érdekében. A t lelkes uraktól függ, hogy bekövetkezhessék.

ur írja, hanem 4 évig. Ugyanis 1808 sept 11-én választotta meg a Repres Consistorium az isk. igazgatóság és a püspök ajánlatára tanárjelöltnek oly feltétellel, hogy 3 évig foglalja el a széplaki akadémiai papságot, s a gyűjtött pénzzel menjen a külföldre. Így lett október 1-én széplaki pap. A 3 év lejárt, de a pénz nem volt elég a kitűzött czélra, miért a Consist. határozatából még egy évig, vagyis 1812 aug 21-ig, ott maradt.

1805—1811 közt 5 tanár volt kolozsvári főiskolánknál és ezek mellett még a püspök. Ezek közül Lázár István püspök meghalt 1811 okt. 7-én, Nagy Zsigmond, a németnyelv tanára, október 11-én, és így egyszerre 2 új tanárra lett szükség.

Ezért 1812 január 4 én tartott főtanácscon Székely Miklós mellé Sylvester Györgyöt az akadémiaira választották. Ugyanez évi jul 4 én választatott Körnöczy J. püspöknek. Székely Miklós akadémiaira indult aug. 21-én, Sylvester a peregrinálás miatt septemb. 10-én. Nem helyes tehát Gyöngyösi urnak az az állítása, hogy Körnöczy az alatt lett püspök, hogy amazok akadémiaán voltak, mikor Körnöczy megválasztatott. Az sem áll, hogy Márkos György hittan tanár még élt, mikor Székely Miklós hazaérkezett, mert Márkos még 1813 novemb 26-án meghalt, Székely M pedig 1818 aug -ban érkezett Kolozsvárra. A Márkos halála következtében 3 tanári szék állott már üresen, s így Székely M. még ha akart volna, sem mehetett volna „valamelyik papi állomásra, mig a hittan-szék megürül “

„Külföldi egyetemekre -- írja Gyöngyösi ur — egyszerre mentek s együtt hallgatták a felsőbb tanfolyamokat, Székely Miklóst a hittanra s pásztoralékra, Sylvestert a matematikai és fizikai tanokra mint szaktanárt választotta s előjelezte az illetők határozati nézete“ stb.³⁾

Sem együtt nem mentek, sem együtt nem hallgattak. Székely Miklós ugyanis 1812 aug 21-én, Sylvester pedig sept 10-én indult ki Kolozsvárról. Székely megérkezett Göttingába oktob 20-án s itt volt 1814 ápril 14-ig. Sylvester megérkezett Jénába 1812 okt 20-án, honnan 1813 okt. 24-én ment Göttingába és éppen azon háznál fogadott lakást, hol Székely is lakott s itt maradt 1814 október 3-ig, mikor ő is haza indult.

Hogy Székelyt hittanra, Sylvestert fizikára előre választották volna, én erre nézve sem protokollumainkban, sem hivatalos vagy missionalis levelekben egy betűt sem láttam eddig, ⁴⁾ pedig mindkettőnek leveleit olvastam, miket a Consist -hoz, Körnöczy püspökhöz, P. Horváth Miklós főcuratorhoz, Augustinovits Pálhoz küldöttek. De az adatok azt bizonyítják, hogy szóbeli utasítást kapniok kellett, csak hogy ennek a Gyöngyösi ur állításaival ellenkezőleg ugy kellett lenni, hogy Székely Miklósnak a mathematico-phisika, Sylvesternek a theologiai tanszék volt szánva. Székely már a részére kiállított utlevében is Phisices professornak iratik és a kezeim közt levő akadémiai bizonyítványai szerint

Göttingában a dogm és moral theologia mellett főleg matematikai és természeti tudományokat hallgatott. 1813 nov. 28-ról értesíti a püspököt, hogy Göttingában a tanár csak úgy adja elé az astronomiát, ha 24 Luisdort kap; más nem jelentkezőn, ő egyedül annál kevésbbé fizethette meg ez összeget, mert 3 hó óta egy krajzárja sincs, ha tehát a Consistorium beléegyezik, a következő semesterre Bécsbe megy astronomiára és a mathesis némely részeire. Ugyanekkor Sylvester is azt kéri a Consistoriumhoz irt levelében, hogy jövő évi september haváig maradjon Göttingában. A főtanács 1814 január 3-án 14 sz. a. mindkettő kérését teljesítendőnek határozta, miről a Képviselő Tanács mart, 26-án 95 sz. a. mindkettőt értesítette, megirván Székelynek, hogy az utolsó semesterre jöjjön Bécsbe astronomiára, mire költséget is küldenek, angustus végére pedig jöjjön haza; Sylvesternek, hogy maradjon Göttingában, de september végére ő is jöjjön haza.

Már csak ez egy tényből is talán joggal lehet következtetni, hogy a Consistorium nem azért rendelte Székelynek az astronomia tanulást, hogy haza jöve, mint bözödújfalvi pap a szombatosoknak tanítsa a keleti csillag feltünését.⁵⁾

Sylvester zsidó és görög nyelvet is tanult. Ezt bizonyítják 1812 decz. 7 ról Jénából a püspökhöz irt levelének következő sorai: „Kétszületlenségemet leginkább abban találom, hogy zsidóul és görögül nem tudok, melynek oka a sorsom kimenetele iránt volt bizonytalanságom. Itt theológiát tanulni zsidó és görög nyelv nélkül, annyi, mint háborut indítani költség nélkül Szükségesnek tartanám, hogy az ezután kijövő ifjak ne sors szerint küldetődjenek ki, hanem különösen készítődjenek a kijövetelre, nemcsak hogy németül beszéljenek, de frantziául (igy), görögül és zsidóul is értsenek, mert különben itt is ezekre költeni kell s drága időt vesztegetni.“ Hogy Sylvester exegesist és historiát is hallgatott, kitetszik 1814 aug. 2-ról Göttingából Körmöczihez intézett leveléből, melyben azt is megírja, hogy a félbeszakítások miatt a semester csak september közepén végződik, ő tehát csak akkor indul le, noha nagyon vonzza a bécsi Congressus, de talán október második hetében is kap valamit belőle Bécsben. Az utiköltséget akkorra küldjék el Bécsbe stb.

No már hogy Székely M. zsidót, görögöt, exegesist tanult volna, arról sehol említést vagy adatot nem láttam

Azt írja továbbá Gyöngyösi ur, hogy a 2 év lejárta után Székely a szünidőt ott hely tanulmányaira fordította; Sylvester pedig körutazásokat tett s éppen Svájcban volt, midőn az E Tanács a két tanárjelölt hazajövetelét elrendelte s elnökileg tudokra is adta. A meghívást Székely találta az egyetemen, ő haza sietett, a nélkül, hogy Sylvestert értesítette volna, pedig itthon a megürült tanszékekkel Sylvesterre számítottak, a hittanár még élt s így Székely az üresen levő (phisikai) tanszéket könnyen elfoglalhatta. Mikor Sylvester ezt megtudta, a hazajövetelt megtagadta, mig végre az egyh kormány tudára adta, hogy

ha önként nem jön, a hazaszállítás iránt más uton fog intézkedni. Erre megtört Sylvester és hazajött stb ⁶⁾

A hány mondat, annyi valótlanosság. A mint fennebb láttuk, 1813 okt. 24-től — 1814 april 17-ig Göttingában egy háznál laktak s naponként együtt tünődtek. Nem hogy körutazásokat tehetett volna s plane Svájcban utazgatott volna Sylvester, de „még csak a szomszéd faluig sem mentek ki sétálni“, mert akkor kozákok, poroszok, francziák koszáltak szanaszét Németországban; az ebédet egyik nap kozákok, másik nap francziák ették meg Göttingában a diákok elől. Hisz akkor voltak a Napoleoni csaták Sylvester soha még csak közel sem járt Svájcához. Neki annál kevésbé lehetett kedve az utazgatásra, mert már mikor peregrinált, Brassóban pünköst szombatján elfogták mint muszka kémet; ismét mikor Jenából egy gothai szekeresrel Göttingába utazott, a francziák miatt ő egyfelé, a szekeres másfelé szaladt, összetört lábbal érkezett Székely Miklóshoz, portékája pedig a becsületes szekeresrel csak hetek múlva került Göttingába. De pénzök sem volt az utazgatásra. Felmenetkor Sylvester Augustinovitsnál, Székely Miklós Ágoston Mártonnál hagyta Bécsben felesleg pénzét. Ágoston kiadta kölcsön — a mint írta — a Székely pénzét, az adós nem fizetett s így Székely 1813 juliustól egy fillér nélkül volt, Sylvester tartotta őtet is, ugy, hogy mikor Göttingából eljött, Sylvesternek 113 Rfrttal, egy magyarországi fiúnak pedig 30 drb aranynyal volt adós, — melyet P. Horváth Miklós főgondnok fizetett meg. Sylvesternek is szűkön lehetett, mert Augustinovits azt írja Körmöczinek 1814 julius 7-ről, hogy a Sylvester 400 frtját beváltotta s csak 219 frtot kapott érte, a mit el is küldött, tehát evaporált 181 frt. Sylvester tehát Göttingában volt, az ő tudtával és pénzével indult el Székely Bécsbe 1814 april 17-én, hogy ott az astronomiát a főtanács 1814 január 3 án és a Képv. Tanács mart. 6-án hozott végzése szerint az utolsó semesterben hallgassa, a mint-hogy május 5-től hallgatta is. Ezek szerint 1814 april 17. óta Sylvester Göttingában, Székely Bécsben lévén, az állított levél elsikkasztása⁷⁾ csak phantasia szülte mese, akárkitől vette vagy hallotta Gyöngyösi ur

Az utazgatásra nézve még megjegyzem, hogy akkor az akadémiáknak nem volt szabad egyebüvé menni és egyebet hallgatni, mint a hová és mire Bécsben engedélyt nyertek s a miről kötelezvényt adtak. Hogy pedig ez nem volt formálítás, bizonyítja az, hogy a casseli osztr. követ majdnem minden hó végén bizonyítványt kért és kapott az egyetemtől mindkettőjokről.

A Székely Miklós tanári szék foglalására nézve Gyöngyösi ur írta esemény a fentiek mellett azért sem történhetett meg, mert — a mint fentebb is láttuk — még 1813 végén megirták mind a ketten, hogy mikor szándékoznak hazajönni; a kitűzött időt mind a fő- mind a képviselő tanács elfogadván, 1814 jan 3-án és mart 6-án meghatározta, hogy Székely Miklós Bécsből augustus, Sylvester pedig september vé-

gére jöjjön haza. (Lásd Prot. Gener.-Consist. XI. 302. I. 14 főtan. sz. és 335 l. 95 — képv t sz. a.)

Mikor Székely Miklós leérkezett, üressen állott a Körmöczi, Nagy Zsigmond és Márkos Gy. széke; tehát 3 tanárság Gyöngyösi ur szerint Székely saját kedve és akarata szerint, önkéntesen beleült, a melyikbe éppen tetszett.⁸⁾ Ugyan képzelhetni-e a világon oly intézetet, melyben egy fiatal tanárjelölt „az illetők határozati nézete“ ellenére egy tan-széket elfoglaljon?

Sylvester 1814 nov. 4-ről Bécsből kelt levele szerint oct. 3-án indult ki Göttingából s 29-én érkezett Bécsbe és 200 Rfrtot kér mennél hamarabb küldeni, hogy így a november végével Erdélybe visszatérő vásárosokkal haza jöhessen. Ámde a collecta lassan gyűlt, pénz nem ment s így Sylvester nem jöhetett a kitűzött időben, csak decz. 5-én indulhatott Bécsből s 6 nap mulva érkezett Pestre, honnan decz. 14-ről értesíti a püspököt, hogy mihelyt alkalmatosságot kap, el fog indulni stb. Egyik levelében sincs egy hang is, miből csak keserűsége is lehetne következtetni. E levelek a levéltárban megnézhetők.*)

Ha éppenséggel nem volt kedve Sylvesternek a theologia tanítá-sához, lehetetlen, hogy a Consistorium reá kényszerítette volna. Hiszen üressen állott a Nagy Zsigmond széke, Füzi János minl. theol. átvehette volna a néhai Márkos által tanított hittant. Különbön is Sylvestert még máig is mint híres, jeles szónokot halljuk emlegettetni, a mit Székely-ről soha nem hallottam. E különbségnek már akadémiaira választatá-sukkor meg kellett lenni s így már csak abból is azt kell következtet-nünk, hogy már előre inkább Sylvestert, mint Székelyt szánták a Márkos helyére, a ki kolozsvári pap is volt a tanárság mellett.

A mint Sylvestert jellemezni hallottam, meg vagyok győződve, hogy ő lenne az első, a ki tiltakoznék oly módon való dicsőítése ellen, hogy collégája sárba rántassék

Nem hagyhatom érintetlenül még egy pár állítását. Azt írja ugyanis, hogy Sylvester mint kereszturi tanuló a szünidőket Segesvárt töltötte a németnyelv tanulása végett.⁹⁾ Ha ez igaz, akkor ez a székely gyermek korát száz évvel megelőzte, mert tudva van, hogy Ferencz császár neje Károlina császárné Erdélyben utazásakor még a mágnás-nők sem tudtak németül. Sylvester Szebenben tanult meg németül, ott töltvén az 1808. 9-ik évet mint báró Bruckenthal Mihály nevelője.

Az elmondottakból, azt hiszem, mindenki előtt világos, hogy a Gyöngyösi ur azon állítása, hogy Székely Miklóst csak azért alkalmazták a physika-mathesis tanszékre, mert Sylvestert csalárdul kijátszodva,¹⁰⁾ haza szaladt volna, nem egyéb mesebeszédnél. **Benczédi Gergely.**)**

*) A t. cikkoró úr a leveleket nekünk felmutatta Szerk.

**) E cikket, mely lapunk egyik közleménye kiegészítésére s némely té-telei helyesbbitésére irányul, készséggel adjuk Felkértük Gyöngyösi t. dolgozó-

Isten előtt.

Nincsen ma vasárnap, sem sátoros ünnep,
Nem is szent házadban vagyok, Egek Atyja :
Hús hajnali szélben rengeteg erdőnek
Hajlong Felém halkan zúgó lombozatja.

Oh, nem is kell ahhoz lágy orgona-hangja,
Méla harang-búgás, áhitatos ének, —
Hogy a tiszta lelket az égbe ragadja
Istenhez törekvő szárnya szent hitének !

— Zizegő avaron lábam halkan lépdél,
Titokzatos hangon suttognak az ágak, —
Megtelik a szívem hatalmas érzéssel,
S hozzád emelkedik, Atyja e világnak !

Ime, mig a földön a nagy ur a népet
Magához csak néha egy-egy nap bocsátja :
Szined elé lelünk mindig bátran léphet,
Oh földi népségek Mennybéli Királya !

S hogy dicsérik őket cifra nagy szavakkal,
A földi nagyságok, csak ők szomjuhozzák :
Téged, Isten, szótlán a *lélek* magasztal,
S minden nemes érzés egy ima — Tehozzád !

Réthi Gyula.

társunkat, mint az érdekelt czikk íróját, hogy ha valamely észrevétele volna, tegye meg, hogy egyidejűleg közöljük azt is, s így e tárgyat ez alkalommal fejezzük be. Az észrevételeket a következőkben adjuk. S z e r k.

Nagyon tisztelt tanár Benczédi urral szembe polemizálni nem kívánok. Sérteni soha se akartam, s különösen ha Székely Miklós püspök áldott emlékét bántanám, a háladatosság legnagyobb vétkével vádolnám enmagamat. Hogy mi okozta az ingerült hangulatu czáfolatot, nem értem, ezért békés nyugalommal veszem alább megtett néhány szerény jegyzésem mellett. ¹⁾ A hivatalos okmányok többnyire az eseményeket nem éppen úgy tartalmazzák, mint a dolog valóban történt. ²⁾ E hibázást elismerem, megjegyezvén, hogy közleményeimből megtetszőleg az esztendő és hivatalos, hideg számok kimutatása nem tartozott célomra. Régi derékjeink emlékét feljítani volt feltételem ³⁾ Ez általános vélemény volt az érdekelték közt. ⁴⁾ Nem hivatalos kérdés, csak általános nézet vagy óhajítás volt az iskolában. ⁵⁾ Miért ez a tulságos satíra? ⁶⁾ Sylvester saját elbeszélése ⁷⁾ Ezt nem irtam. ⁸⁾ Ez sem áll így írva ⁹⁾ Valamint ezt, ugy egyebeket is élő unokatesztvértől tudom. ¹⁰⁾ Tulságos kiszínezése egyszerű szavaimnak
G y ö n g y ö s i I s t v á n.

A dologkerülés művészete.

A dologkerülés inkább művészet, mintsem üzérkedés; de oly művészet, mely csak nagyritkán nem üzérkedik. A dologkerülés művészete akkor emelkedik legmagasabb fokra, mikor a művész ügyesen kikerüli annak teljesítését, a mire vállalkozott. A leggonoszabb dologkerülő az, a ki magáról elhárítja a felelősséget, a melyet elvállalt Munkát vállalt, például: Jól tudta, mit vállalt magára, tudta, mit kell dolgoznia s mit kap munkájáért. A fizetést meg is kapta, de csak fél annyi munkát tett, mint a mennyit kellett volna. Ha a gazda 10 frtot fizet szolgájának havonként, de a szolga naponként csak 3 órát dolgozik valósággal, ugy a gazdának 30 frtba kerül az a munka, a melyet a szolgának egy hónap alatt meg kellett volna tenni.

Minden kocsis tudja, hogy két ló alkatra, szőrre teljesen páros lehet, de indulatra nem párosok: az egyik neki fekszik a hámnak, ha hegyre kell huzni a szekeret; a másik engedi, hogy társa hadd huzzon: tudja a dologkerülés művészetét. A ló nem mindig rosszabb a kocsinál: a dologkerülés éppen ugy emberi, mint lói tulajdonság. Az emberek igen nagy része tudja, hogy a dolog, mint Mózes, a teremtés írója mondja, büntetés, csak azt tartja a főkérdésnek, miként lehetne azt a lehető legkisebb fájdalommal viselni.

A dologkerülés az oka a legtöbb szegénységnek és nyomornak a világon, régi betegség, mely ellen nincs orvosság a patikában; ha egyszer vérré vált valakinél, bajos kipusztítani; sőt ragadós is s olyan, mely legkönnyebben megrontja a jellemet. A jótékonyági intézetek tagjai, mikor a szegényeket honukban felkeresik, mindjárt észreveszik, hogy a család tagjai nem egyaránt viselik az élet terheit; néhol az apa, másutt a fiu kerüli a hordozását s az egész terhet a nőre hárítják. Meglehet, hogy ez a baj a jótékony intézmények keletkezése óta kevésbé általános és kevésbé merész; de mégis létezik s a dologkerülés valóságos művészetté fejlődött. A népszámlálás kitünteti, hogy az emberek mivel foglalkoznak; de egészen más számlálás kellene a végre, hogy kitudassék, hányan iparkodnak a lehető legkevesebb dologgal élni s egy egész napi munka helyett csak félnapi munkát végeznek.

A dologkerülők nemcsak a szegények és czellengők közt vannak, néha finom ruhát viselnek, fényes hajlékokban laknak, külsőleg külön bözhetnek a koborgó rongyos dologkerülőtől; de a különbség csak a

ruházatban áll; egy családhoz tartoznak. Ha a szegénység és rendetlen élet gondatlanságot és henyeséget szül, a fényűzés és az önnön magát kényesztetés, melyek a gazdagok kísértetei, önzést szülnek, mely az erkölcsi hanyagság különböző alakjaiban mutatkozik. A szegény dologkerülő igen rest arra, hogy magát gondolja; a gazdag dologkerülő inkább el van foglalva a maga felcziczomázásával, mintsem valakire gondoljon. *Egy ember sem él magának*, mondja szent Pál. Annak, a ki csak a maga dolgával van elfoglalva, mindig van valakije, a ki hozzá tartozik; a kit az Isten felmentett attól, hogy napi kenyerét kelljen keresni, nem menekülhet attól a felelősségtől, mellyel ő tartozik mint kevésbé szerencsés felebarátai segítője és gyámolítója.

A dologkerülést nagyító üveg nélkül pusztá szemmel is meg lehet látni. Meg lehet találni a templomban éppen úgy, mint a szegények házában, a fényes termekben úgy, mint az utczasarkokon; a politikai, a köz- és magán életben. A dologkerülés művészetének gyakorlására egyik igen kedvező hely a kormányhivatalok *) Szó nélkül van a kormány szolgálatában sok lelkiismeretes munkás ember; de van számos, különösen politikai kedvezményből alkalmazott, kik a munkára szánt órák alatt annyit dolgoznak, a mennyit egy magán munkaadó sem tűrne meg. Az ilyenek a fizetés felvételét tartják hivatalnak

A dologkerülés művészetét nem lehet megsemmisíteni sem predikációval, sem a sajtó útján. Csak erkölcsi és iparos józan tanitással lehet kiirtani. A kezét éppen úgy kell művelni, mint az ész, mindenkinek az öntudat és lelkiismeret legyen a támasza. Ha Szent Pálnak e e mondása: *a ki nem munkálkodik, ne is egyék*, alkalmaztatik: elenyézik mind az a rosz, a melyet a szabad ebéd, szabad tartás és mindazok a lealázó jelenségek, melyeket a közadakozás különböző módjai tenemtenek, akkor, midőn a nyomort enyhíteni célozzák. A kézipariskolák megizleltetik a gyermekekkel a munka kellemetes voltát. A felvilágosult közszellem és a felelőség mély érzete megtanítja a vagyonosoknak és anyagilag függetleneknek, hogy a szegények, az ügyefogyottak igényt tartanak az ők szolgálatokra. K. A.

*) Jelen közleményünk a Christian Register czimű amerikai lapból lévén véve; ezt az állítást ennek tekintetbe vételével kérjük elbírálni.

Gyűlések után.

(Vége.)

Estve összekoppantunk közös vacsorára. Az Ugron barátai is oda jöttek a városról s a vidékről, a mit hogy észrevevék, gondoltam, jó lesz másfelé is elnézni, nehogy „ellenzéki“ színben tűnjek fel. Így rátaláltam az „ifjuságra“ s ott azután pompásan voltunk, s mondhatom sok okos dolgot megbeszéltünk szívünk szerint.

A főtanácsra is rá kell térnem. Aug. 31-én reggel, falusi ember módjára, már hétkor künn voltam, de nem sok hasznát vettem, mert nyolczig alig egy-két tanácsos került elé. Fél kilenczkor tisztelegtünk az elnökségnél a szép püspöki lakásban, s ezt követve kezdődött a gyűlés a püspök szép beszédjével s a főjegyző emelkedett hangú imájával. A püspök s a Consistorium számolt egy évi munkálkodásról. Felolvasták: Kovácsi, Mózes s Boros. Nekem különösen az ragadta meg a figyelmemet, hogy 1889 év végén az unitárius lelkek száma a hatvanezeret felülhaladta. Csakhogy ezt megértük, mert így már közel vagyunk a százezerhez. Szép dolognak találtam, hogy a körökben 2700 frtnál többre ment az adakozás s hogy az ekklesiák tizenegyezer forintot gazdálkodtak meg. Annak is örvendtettem, hogy gyermekeink többen jártak iskolába, mint a múlt évben, de bizon látom még sok marad a tudatlanság sötétjében. A jelentéseket sokan nem hallgatták végig, de már az ebédén, ott igazán szép számmal voltunk: mintegy kilenczvenen. A ki a főtanács tagjait látni akarta teljes számban, annak itt kellett lenni, s nem a gyűlésteremben. Püspökünk büszke lehet, mert a két elnöknek együtt nem volt annyi tagja, mint önagységának egyedül. Az igaz, hogy ott nem is találtak olyan izletes ételeket, mint itt, mert azt csakugyan ne gondolja buzgó püspökünk, hogy a fegyelmi szabályok tárgyalására szomjuhozzanak a szegény vidéki papok. Nekem ez a szabály egy kis szeget ütöt a fejembe s attól félek, hogy akármilyen jól legyen is szerkesztve, meggyül a baj vele.*)

Ha nem nyújtottam volna már is igen hosszúra, egyet-mást elmondanék az ebédéről s azutánról, de hát így sietek más fontos dolgokra. Hétfőn reggel a mi napunk volt. Ekkor a consistorium jegyzőkönyvei, s pénztárnok számadásai a kezünkbe kerültek, hogy felül vizsgáljuk. Erre, ugy titokban erősen vágytam, de egy keveset lehangolt, hogy a bizottságom tagjait egy óra alatt is alig tudtuk összeszedni. De hát ezek mit akarnak most, a mikor itt volna az ideje, hogy igazában kiöntsék keservöket? A vizsgálatot megejtettük s egyet-mást jegyeztünk is meg, de a kitörés elmaradt. Csodálkoztam, hogy egyik sem kezd, s én sem tudtam hogy mivel is kezdjem.

*) T. czikk író ur, ugy látszik félti a törvénytől belső embereit. Mi nem féltünk senkit, mert szerintünk a rendes ember maga szab önmagának törvényt.

A míg mi itt tépelődtünk, az alatt a válogatott gazdák az egyház új jószága dolgát tárgyalták. Ott is a szabályzat csinálta a nagy bajt, pedig már azt én is mondhatom, hogy valamely szabályzatnak lenni kell. Erősen megindító volt Berde Mózes adminisztrator lemondása s az az elérékenyülés, a mellyel a közbizalom nyilvánulását fogadta. Mindhiába, a lemondást nem vonta vissza s így Molnár Sándor jogügyész választatott meg. Benkő lett az igazgatója a jószágnak. Ugy látszik ügyes ember, de erre bizon szükség is van akkora vagyon kezelésénél. A jelentést is Benkő szerkesztette, s ebből örömmel hallottam milyen szépet gyarapodott az Augusztinovich Pál vagyona 1837 óta. Ekkor 31 ezer forint értékben jött át a Statusnak. A jövedelem $\frac{5}{6}$ része felhasználtatott, az $\frac{1}{6}$ rész szaporittatott, míg 10 ezer frt lett s ekkor ismét a tőkéhez csatoltatott. Ilyen csatolás volt 1847-ben s azóta még kilencszer. Ladamoson vétetett egy 26 ezer frtos birtok. Ma a birtok ér 160 ezer forintot, pénze van 17 ezer forint. Szép eredmény 53 esztendő alatt. A bágyoni Kovács Dénes hagyatéka is kiválólag érdekelt, de erről keveset tudhattam meg, mivel a Képviselő Tanács azt jelenté, hogy a hagyatéki ügy még nincs lebonyolítva. Külömben az egész teszen 50 ezer forintot a mi 50 esztendő mulva lehet 200 ezer forint, az Augusztinovich félével együtt a kettő többet fog érni félmillió forintnál. Akkor lesznek szép idők azoknak, a kik élni fognak. Ebben az esztendőben az Orbán Balázs, a Szabó Mózes hagyatéka is számottevő volt.

Volna még sok mondani valóm, de most már bezárom soraimat azzal, hogy a tisztelt kedves vendéglátó Kolozsváriaknak köszönetet mondok. Különösen kiemelem Kőváry Lászlót, hogy az osztálytársak 50 esztendős találkozására vacsorájára elhívott. Én olyan jó izü vacsorát életemben soha sem ettem, annyi szép beszédet egy estve nem hallottam. A 12 tanítvány között ott volt az ősz Simeon, Brassai, ő is beszélt. Meg voltam hatva, most is megvagyok, s most már őszintén vallom meg azt, hogy örvendek, hogy ezt az utat megtettem, s ezért „Szemlélő” urnak köszönetet mondok.

Vidéki

A budapesti unitárius templom.

Nem közönséges érzés az, a mely a közelebbi hónapokban, mint reménység, jelenleg mint valóság eltölti minden unitárius ember szívét. Az ország fővárosában, a haza szívében már az unitáriusoknak is van hajlékok, hol fejöket lehajthatják, hol összegyülehetnek, hogy együtt érezve imát rebegjenek a magyarok hatalmas Istenéhez, az ő menybéli édes atyjokhoz az egy Istenhez. Milyen különbség a mostani s a régi idő között! Milyen óriási diadala a jelennek a mult felett 1848 a magyar nemzetet létezőnek, önállóknak és függetlennek nyilvánította ki a

világ előtt s a magyar törvényhozás ennek viszonzásául szabadságot hirdetett és adott mindazoknak, a kik szabadok nem voltak. Kiterjedésben, eredményben sokkal nagyobb volt a hűbériség eltörlése, a jobbágság felszabadítása, a népképviselő kimondása, de lényegében ezekkel egyenlő fontosságú volt az akkor Erdélyben már csaknem háromszáz éves unitárius vallásnak, Magyarországra is törvényes bevétele az 1848. évi XX. t. cz. 1. § eme szavai által: „Az unitárius vallás törvényesen bevett vallásnak nyilvánítottatik “

Mióta ez a törvény szentesítést nyert 42 esztendő telt el. Ebből 20 temetett, 20 teremtetett *) Egyéb részletet mellőzve ma már örömmel elmondhatjuk azt, hogy Budapesten templomuk van az unitáriusoknak, s ezzel egyidejűleg hazájuk van Magyarországon, honnan csaknem mindennap elfogadhatják és viszonzhatjuk azt a rendkívül meleg testvéri kézsoritást, melyet egyik felől az angol, másfelől az amerikai unitárius hitrokonok nyújtanak. Ez alatt a tiz év alatt pénzsegélyükkel szüntelen köztünk voltak, s hogy ma Budapesten egyházunk s templomunk van abban nekik egyenlő az érdemök a fővárosban lakó buzgó hívekkel s Budapest fővárosával.

Október 26-án sátoros ünnepjük volt az unitáriusoknak Budapesten. Ezt az egyház tagjai is így fogták fel s a kit csak a nagy távolság, a költség és más körülmény nem gátolt, eljött hogy lássa országunk Jerusálemét, s egyházunk első magyarországi templomát. A budapesti templomot az egyház templomának nevezzük s annak is tartjuk, nemcsak annál a részvételnél fogva, a mellyel a vidékiek áldozataikkal ide segítették, a hol van, hanem annál fogva is, hogy mint az ország központján levő templom már helyzeténél fogva ilyennek kínálkozik. A hívek megmutatták ezzel az alkalommal, hogy felfogják a mai nap s az elért siker jelentőségét. Ünnepi számban sereglettek össze az ország mindenik részéből. Ott voltak a főt. püspök ur és családja, Daniel Gábor főgondnok, mint az egyház fejei, az Egyh. K. Tanács követekül küldötte Benczédi Gergely és Boros György egyházi tanácsosokat; az egyház körök közül a háromszéki követjei voltak: esperes Lőfi Áron, Csifó Salamon és Veress Ferenc. Kereszturkórból: Szentkirályi Árpád köri felügyelő-gondnok, Gábor Albert, Győrffy Ferencz Maroskórból: Kele-

*) Ez időszak részletes leírását lásd Jakab Elektől: „Emlékirat a budapesti unitárius templom felszentelési ünnepélyére,“ melyet az egyház éppen most adott ki

men Albert, Pálffy Mihály, Ürmösi Kálmán, Fekete József. Udvarhely-körből: Jakab Gyula köri gondnok, Kisgyörgy Sándor, Sándor Gergely, Ajtai János H.-Almásról több hivével. Aranyos-Tordakörből: Gál Miklós nejével, Létai Domokos nejével, Mozes Mihály nejével. Kolozs-Doboka körből: Péterfi Dénes, Józán Miklós, Lőrinczi Dénes. Kolozsvári ekklesiából: Hajós János, Gyulai László, Nagy György Tordaiból: Lőrinczi Sándor. Hodmező-Vásárhelyről: Aczél Luiza, Számetz András és még számosan Mező-Berényből: Kovács József, neje s mások. Polgárdiből: Berki József s többek. Budapestről: Csáky vall. és közokt. miniszter, Berzeviczy államtitkár, Viola és Toldy városi tanácsosok, Bedő Albert miniszteri tanácsos, Dr. Székely, Szentiványi, Ilyés kuriai bírák, Dr. Daniel, Gál Jenő, Dr. Pap Sámuel, Hegedüs Sándor, Boncza Miklós, György Endre, Petz műegyetemi tanár, Jakab Elek levéltárnok. Horváth ev. lelkész, Bokros Elek, Sebes Pál, min tanácsos, Dr. Sebes, Dr. Iszlai és még számosan, kik között voltak az angol unitárius követelek: Ierson Henrik a Britt és Külföldi unitárius Társulat titkára, Miss Tagart a néhai Tagart titkár leánya, Miss Hill több jótékonycélú társaság tagja, Warschauer egy papságra készülő ifju.

Már korán reggel kezdettek gyülekezni a hivek a templom körül, s tíz órakor alig lehetett helyet kapni a nem hivatalosoknak. Az ekklesia előljárósága teljes dicséretre méltóan rendezte az ünnepélyt. A műkedvelők társasága Hanga Károly tanár vezetése alatt az erőteljes, szép hangú és művészi kivitelű orgona kíséréte mellett énekelte: „Te benned biztunk eleitől fogva“ buzdító énekünket. A közönség egy része halk hangon kísérte az éneket, melynek elzendülése után Ferencz József püspök megnyitó imája, felszentelő beszéde és áldása következett. A műének elhangzása után elé állott néma csendet a szóuoki művészet bájával teljes hang rázta fel újra. A mily átlátszó tiszta és keresetlen minden szó, éppen oly határozott hatásu. Fellelkesültünk örömünkben, hogy templomunk van, újból elhatároztuk, hogy szorgalmasan fogjuk keresni ezentul az Isten házát Derzsi Károly lelkész I. Moz. 28. r. 15. k. v. alapján a Jákob álma hasonlatából kiindulva, igen szépen, költői emelkedettséggel mutatta meg, hogy ez a hely Isten háza, mely épült az Isten tiszteletére, s az ember szolgálatára. Ezt a két tételt egy óránál tovább tartó beszédében filozófiai mélységgel, szónoki hévvel bizonyította be Ezt követve Ierson Henrik ur, a Britt és külföldi unitárius társulat nevében, felállott székéből s üdvözölte a budapesti unitárius ekklesiát, az unitárius vallásközönséget és a magyar nemzetet. Kiemelte,

hogy mily ellenállhatlan vonzalom hozta őt és társait, s milyen atyafiságos szeretet vitte rá az angol unitáriusokat arra, hogy küldjék őket. Rövid beszéde után buzgó imában kért áldást a templomra. Ezt követte az urvacsoravétel, melynek előtte Péterfi Dénes kolozsvári lelkész agendált nagy lelkesedéssel és erős hévvel. Az urvacsorában részesültek felül két százan.

Délután két órakor volt a banquet 150 teritékkel, melyen jelen voltak az ev. egyház fennebb megnevezett lelkésze, Hegedüs Sándor orszgy. képviselő, Bokross Elek, Dr. Pap Samu és még számos vendég. A negyedik fogásnál Ferencz József püspök emelt poharat dicsőségesen uralkodó királyunkra és az uralkodó házra s ezt követőleg Bedő Albert, Daniel Gábor főgondnok, Derzsi Károly, Szentiványi Gyula, Kovács János, Horváth Sándor, Hegedüs Sándor egy kiváló szép beszédben a prot. egyház egyetértésére s főleg az unitárius egyházra, mint a liberalismus s a haladás zászlóvivőjére, Viola tanácsos, Dr. Gál Jenő, Dr. Székely F. Jakab Elek, Bodnár Zsigmond, Boros György, Péterfi Dénes, Benzédi Gergely s még számosan, Ierson Henrik angol követ szintén szót kért és a következő fontos és szép beszédet mondotta :

A magyar ékesszólás gyors és könnyüded folyékonyága meghatott — így kezdé a titkár ur — s ámbár nem értem a szónokok szavait, lehetetlen nem éreznem azok jelentését. Sajnálom, hogy nem szólhatok az önök nemes nyelvén, de ha megengedik, hogy a magamén szóljak, igérem, nem fogok visszaélni türelmökkel.

Az angol unitáriusok már a korábbi időkben is tudomással bírtak azok felől a küzdelmek felől, a melyeket az egy Istenben és Atyában hívó hitrokonaik Erdélyben kiállottak, s az angolok erős érdeklődéssel voltak az ügyök iránt. Emlékszem, Dr. Martineau egy hatalmas beszédet mondott 1853-ban a Britt és Külföldi Unitárius Társulatban, melyet ő ezzel a toszttal kezdett meg és zárt be : »Poharam emelem a magyarországi unitáriusokért, kívánom, hogy iskoláik legyenek erősek a tudományban, egyházaik a buzgóságban, s mind a kettő alapja legyen a szabadság.« Ez a beszéd hiven fejezte ki általában a Britt népek rokonszenvét és különösen az unitáriusokét, melyet a magyarok a szabadságért oly nemesen folytatott küzdelemben bennök felébresztettek.

De ezután következett az iskoláik és kolegiumaik miatt való küzdelmök. Mi jól tudtuk, hogy önök mindig mily nagyon ragaszkodtak ezekhez, s közös jó barátunk Paget János ur leveléből 1857-ben értesültünk hogy elfogják veszíteni tanintézeteiket, hogy ha rövid idő alatt nem teremtenek elé annyi pénzt, a mennyivel az osztrák kormány legsürgősebb követelményeit kitudják elégíteni. Ámerikai unitárius barátaik ugyanakkor pénzügyi bajokban szenvedtek, de, szerencsére, az angol unitáriusok szaba-

dok voltak, s szabadon adhattak s az önök becses tanintézeteik meglettek mentve attól az iszonyu veszedelemtől.

Attól kezdve mostanig a magyar unitáriusokkal szerencsére mind bensőbb és közetlenebb lett barátságunk, a szerint, a mint jobban meg jobban megismertük egymást a személyes érintkezés közbejöttével — s hisszük — mind a két részen fokozódik az a vágy is, hogy a mi emberünk s az önöké között ez a barátság még erősebb legyen. Mi nagyon örvendünk, hogy az 1857-ben önöket ért veszedelemből olyan sok jó származott két irányban: 1. Mi küldöttünk követeket, hogy önöket meglátogassák. 2. Önök küldöttek, hogy tanulmányaikat folytassák köztünk s velünk legyenek bizonyos ideig.

A mi követeink voltak Tagart ur, társulatunk akkori titkára. Ő volt az első. Az angol unitáriusok között az önök iskolái számára eszközölt gyűjtés új érdeklődést ébresztett a magyar egyházak iránt s ennek következtében a titkár elküldetett 1858-ban, hogy buzdítsa önöket, kifejezván szívélyes rokonszenvünket a magyar egyházakban önök iránt. Tagart ur haza térő útjában elhalálózván, a következő évben elküldetett Steinthal lelkész ur, hogy fejezze be előde munkáját, melyet annak közbejött halála megakadályozott. Ezt követőleg 1868-ban a magyar unitárius egyház alakulása 300 éves ünnepélyére eljött Tayler J. J. a Manchester New College tanára. Őt év mulva jött Fretwell János. 1879-ben Gordon Sándor és Chalmers András lelkész urak voltak követeink a Dávid Ferencz emlékünnepeken s utoljára Sir Lawrence Jakab báró, London város főpolgármestere (Lord-mayor) jött le nővérével négy évvel ezelőtt, meglátogatta önöket, s azt hiszem, részint az ő jelenlétének köszönhető, hogy a Választmány engemet most kiküldött, hogy jelen legyek ezen a fontos ünnepélyen. Mi meglátogattuk önöket akkor, a mikor baj fenyegette s én most ide vagyok küldve, hogy örvendezzek a feletti örömeikben, hogy Budapestre, az ország fővárosába templomot emelhettek.

Szerencsémnek tartom, hogy egy ifju barátom, egyik gyülekezetünk tagja, valamint azt is, hogy kiket önök oly szívélyesen fogadtak t. i. Tagart Lucy és Hill Florence kisasszonyok, kik az unitárius elveknek legbuzgóbb terjesztői otthon, s kik közül Miss Tagart ugyanaz, a ki már egyszer volt Magyarországon atyjával 1858-ban, szintén eljöttek önökhöz.

Másfelől örömmel fogadtuk azokat az ifjakat, kiket önök felküldöttek, hogy küszüljenek a miénkkel együtt a keresztény papságra. Ez a második dolog, melyet 1857-ben önöket ért veszedelem eredményezett. Nem ismerem közelebről Simént, ki 1860-ban jött fel, Benczédi, Uzoni, Kovács és Derzsi urakat, kik mindnyájan tisztos névnek örvendenek, mint a M. N. College tanulói, de a két utóbbival volt szerencsém közelebről megismerkedni és belső barátságba lépni, Péterfi éppen nálunk volt, a mikor titkár lettem, s vele, valamint Borossal, Vargával, Gállal, Csífoval s ujabban Gállfyval a legkellemesebb viszonyban voltam, s készséggel megadtam nekik minden támogatást és bátorítást s mindig személyes barátainak tekintettem, a minthogy egész bizottságunk ezt az érzést táplálta irántuk.

Ezekből megérthetik tehát, hogy a Bizottság (Committee), mely az önök új és szép temploma megnyitását nevezetes eseménynek tartotta vallásuk történelmében, érdemes püspökjünk felhívására képviselőt küldött, a ki jelen legyen itt ma. Még meg kell említenem, hogy Igazgató Tanácsunk, mely a múlt héten tartott ülést, határozatilag kimondotta, »hogy örömmel értesült arról, hogy jelen ünnepélyt megtartani szándékoznak és meleg üdvözlését küldi.« Vajha ez csak kezdete lenne több hasonló ünnepélynek, hogy az unitárius hitet jobban megértsék nemcsak Budapesten, hanem egész Magyarországon. A mi engemet illet, bár nem reméltem, hogy valaha eljöhessenek önökhez ily megbízásban, most azzal fejezem be szavaimat, hogy ismét szívesen megtenném ezt az utat.

Hétfőn Derzsi Károly lelkész hívta össze a helybeli s a vidékről jelen volt unitáriusokat ebédre ugyancsak a redout disztermébe. Jó hangulatban, számos pohárköszöntővel fűszerezve tartott az ebéd az esti szürkületig s ekkor a Derzsi házi gazda és neje eltetésével végződött. Ez ebéden is szólott Ierson ur, de ennek mégis fénypontja volt a Miss Tagart ékesen és szívet meghatóan elmondott következő beszéde: „Engedjék meg nekem kedves barátaim, hogy köszönjem meg önöknek s különösen a nőknek, az én testvéreimnek azt a szíves fogadást, a melyben részesítettek engemet és Miss Hillt. Hadd köszönjem meg szívélyes szavaikat, melyeket én szívemben fogok vissza vinni Angliába. Én arra szeretném felkérni a nőket: hozzanak egy kevés áldozatot az unitárius egyháznak az által, hogy engedjék meg férjeiknek és testvéreiknek, hogy idejökben s pénzökben fordíthassanak az unitárius egyház céljaira annyit, a mennyi annak szükséges hogy erőssé legyen.“ Kívánjuk, hogy a budapesti egyház erősödjék, virágozzék!

Egyházi és iskolai mozgalmak.

— Angol vendégeink közül Miss Tagart és Miss Hill csütörtökön reggel visszaindultak Anglia felé, azzal az ígérettel, hogy majd eljönnek s meglátogatják székely ekklesiáinkat. Szívesen fogjuk látni! Ierson titkár ur pénteken estvére Kolozsvárra érkezett mivel az angol unitárius Társulat Tanácsa azt írta, hogy látogassa meg Kolozsvárt s ottani intézeteinket is. A titkár ur teljes jó egészségben érkezett meg s a főt püspök ur házában talált meleg családi fogadás egészen felvillanyozta. Folyton a legjobb kedvű volt. Egy egész napot szentelt a főiskola, templom s a leányiskola megnézésére. A templom nagyszerű belseje meglepte, a merész ívezet, a messze-szárnyaló boltozatok rendkívüli hatást gyakoroltak rá. Szerette volna, hogy a falak fehér színe elegyítve legyen valamely mással. Az iskola falai között nagyon jól érezte magát s örvendett, hogy látta a mivőlődsnek eme hatalmas hajlékát, de nézete szerint erre a célra bé kellene építenünk az összes szomszéd telkeket, hogy megfelelő kényelembe lehessünk. A papnövendékeket és a felsőbb osztályú tanulókat a nagy teremben lát gatta meg s Gál József isk. főnök angol üdvözlétére szívélyesen válaszolt. Egy próba egyh. szónoklatot végig hallgatott. A templomi éneklésre az a megjegyzése, hogy egy

kissé gyorsabb tempóra volna szükségük. Örvendett, midőn felvilágosítottuk, hogy középiskoláinkban s a kereszturi és udvarhelyi egyh körökben dalkörök vannak a műének tanulására. Szombaton a főt püspök urnál volt ebéden, Boros Györgynél vacsorán, vasárnap közebéd volt tiszteletére, estve az angol körben volt, hétfőn délelben Péterfi Dénes adott ebéden tiszteletére. A kolozsvári hívek minden igyekezettel azon voltak, hogy jól érezze magát körünkben. s úgy látzott megelégedéssel ment el kedden reggel, szíves búcsút mondvá Kolozsvárnak.

— **Pályázati hirdetés.** A sz-kereszturi unitárius egyházkör dalkörének nevében pályázat hirdettetik az „Unitárius Közlöny“ jelen száma első lapján közölt egyházi énekszöveg megzenésítésére.

A pályázó dallamok egyszersmind négyes férfi karra is átirandók, de a pályadíj oda ítéelésénél a főt tekintet a dallamra fog fektettetni.

Pályadíj 10 drb. tíz frankos arany, mely a viszonylag legjobb pályaműnek kiadatik. A pályaművek, szabályszerűen felszerelve, 1891. január 1-ső napjáig, alattirhoz küldendők be, ki a netalán szükséges felvilágosításokat, valamint a megzenésítendő szöveget is. megkeresésre azonnal megküldi Szombattalva, u. p. Székely-Udvarhely, 1890 szeptember hó 25-én. Szent-Királyi Árpád, köri felügyelő gondnok.

Midőn e hirdetést figyelembe hoztuk, megemlítjük azt is, hogy a „Dalkör“ alapszabályait kinyomatta s belügyminiszteri engedéllyel el van látva. A dalkör megérdemli az utánzást s meg a pártolást.

— **Téves nézetek az unitarizmus felől és vádak az unitáriusok ellen.** Irta és felolvasta a marosköri Dávid Ferencz fiók-egyletnek Ny.-Gálfalván, 1890. jul. 9-én tartott gyűlésében Ürmösi Kálmán szentgericzei pap. ára 10 kr. Kiadja a Dávid Ferencz Fiók-Egylet. A fiók-egyletek irodalmi munkásságának első terméke, s pénztárunknak első kiadványa ez. Elfoglultság nélkül mondhatjuk, hogy a kiindulás teljesen sikerült. A Dávid Ferencz Egylet fennállása óta, czéljai és törekvései félremagyarázása miatt az unitáriusok és az unitarizmus ellen emelt alaptalan vádak alapos bírálata ez a kis füzet. Olvasóink lapunk legelső számaiban látták volt a kezdetét egy csatározásnak, a melyet egy helybeli prot. lap a D. F. E. ellen és az unitáriusok ellen indított. Mi akkor leszámoltunk. Ez a felolvasás tisztázza a vádak higgadtan, férfiasan és teljes nyíltsággal. Elmondja az unitárius vallás főelveit, el az unitárius eszmékről mások által tett nyilatkozatokat. Üdvözöljük a felolvasót s a kiadó fiók-egyletet. A füzetből unitáriusok és nem unitáriusok sokat tanulhatnak.

— **Árkoson a Br. Szentkereszty Béla s főleg Br. Szentkereszty Béláné nagybecsű pártfogásával** június 16 óta kisededóvoda volt. Az iskolai egyik termet rendezték be erre a czélra asztalokkal, székekkel és ágyakkal. A kisedek étkezéséről közadakozás útján gondoskodtak. A reggeli s oszonna tejből és kenyérből áll. Ebédet a tehetősebb asszonyok főznek rendre. Legalább 50–60 gyermek mindig jelen van. Mint halljuk, most egy állandó óvoda létesítése van tervbe véve, melynek érdekében, valamint a bárói család, ugy a papák, tanítók és tanfelügyelő ur is együttes lelkesedéssel működnek. Egyéb hasznától és előnyétől eltekintve meg van a kisededóvodának a munkás osztályra legalább az a haszna, hogy míg a mezőn dolgoznak, addig gyermekük biztos helyre és gondozás alá van helyezve. Adjon Isten sikert a mi árkosi atyánkfiainknak nemes cselekedetükben!

— **A biblia.** A Dávid Ferencz Egylet a székelykereszturi középiskola tanulóinak a biblia új test. részét egy néhány példányban a jó magaviselet jutalmazására megküldötte volt. A jelen alkalomból mi is ismételjük az igazgató ur ama szavait, melyekkel a bibliákat kiosztotta volt:

Ez az élet addig élet,
Míg a szent könyv a vezéred.
Megvigasztal, megóv bűtől,
Ila az inség terhe sűjtöl.

— Kovács Imre papjelölt — mint nekünk lapunk zártakor írják — II. Keményfalvára október 5-én nagy számu közönség előtt, jeles beszéddel s nagy teszére köszöntött be papnak. A hívek sok szivességgel halmozták el. Vas István h.-sz.-péter i lelkész iktatta bé. Isten áldása és segedelmé kísérje a papot s az ekllesiát

Egyleti élet és munkásság.

Olvasóink szives elnézését reméljük, hogy egy pár nappal későbben érkezünk mint rendesen Egy fél iv többletet adtunk csupán azért, hogy a bpesti templom felszenteléséről részletes tudósítást és a remek templom képét megküldhessük. Jövő számunkban az angol vendégek arczképét fogjuk közölni. Kérjük t olvasóinkat hátrálékjaikat ebben a hónapban mulhatlanul be- küldeni sziveskedjenek, mivel hátrálékosoknak a következő számot nem küldhet- nök meg minden jóakarát mellett sem.

A választmány elhatározta, hogy a Dávid Ferencz Egylet felolvasásait a következő téli időszakban Kolozsvárt folytatni fogja.

A D. F. E. uj öt éve némely tagokra nézve most kezdődik s egy pár tag jelentette, hogy az uj öt évre nem marad benn. A kik nem jelentették, benn maradtak, s igen természetes, hogy velök s a későbben beállott, tehát egy, két, három éves tagokkal folytatja működését, a miből az következik, hogy az egylet összes tagjait illető uj öt évről szó sem lehet. Ezt ajánljuk szives figyelmébe azoknak a kik a közgyűlésen avagy levél útján tudakozódtak felőle. Ez az egylet olyan, mint egy hógomolya; folytonosan gomolyog tovább, s ha útközben egy-egy lazán álló tagját elei is. folytonosan veszen fel újakat, és pedig minél nagyobbra nőtt, annál többet és annál több helyről. A ki benn van, igyekezzék ragaszkodni hozzá, sőt, éppen a maga érdekében. hívjon be másokat, hogy a mint ő az előtte valót, úgy azok ötét tartsák szorosán a testhez, a Dávid Ferencz Egylethez, mely hitünk szerint még sok öt évet fog megérni és eltölteni Isten segedelmével.

A főkegyelvek t. pénztárnokait kérjük, sziveskedjenek nyilvános nyngtázás végett beküldeni a névsorát azoknak a f. egyleti tagoknak, a kik 1890-ben fizettek, pontosan megjelölván, hogy ki melyik évre fizetett!

A jövő évi első számban Bálint Gábor tanár, híres keleti utazótól egy érdekes cikksorozatát fogunk megkezdeni.

Felolvasásaink Kolozsvárt f. november hó 3-ik vasárnapján veszik kezdeteket Fololvas Dr. Brassai „A Jézus istenségéről“ és Dr. Szlávik Mátyás eperjesi theol tanár „Renaissance és reformacio“ czimen.

Orbán Balázs emléke. Irták ismerői. Szerkesztette Boros György Megjelent második kiadásban. Arczképpel együtt bolti ára 30 krajczár. Kapható Horatsik János könyvkereskedőnél Kolozsvárt. Ajánljuk szives figyelembe.

Szomoruan jegyezzük fel, hogy Máté István a kolozsvári unitárius főiskolában VIII oszt. igen kitűnő tehetségű tanuló, a szülői háznál H.-Városfalván több havi szenvedés után október 26-án meghalt E nagy csapás feletti keservét testvére, Máté Lajos papjelölt, a következő megható sorokban fejezi ki:

Halálos ágyadnál
Szivszakadva álltunk.
Sietett az óra,
Melyet úgy nem vártunk.

De nem ölt, dehogy ölt
Csak a szívünk ölte,
Csak reményeinknek
Szébb virága tört le.

Sűrűn hullt a könnyünk,
Zokogtunk utánad
Azt hittem, azt hittük
Meg öl a búbanat.

Lelkünk meggyilkolta
Emléke: a „völt“-nak,
Mi meg itt maradtunk
Temetetlen holtak.

Falusi könyvtárak számára alkalmas könyvek vannak a Dávid Ferencz Egylet választmánya rendelkezésére bocsátva egyes szives adakozók által, kik között a jelen évben özv. Sándor Istvánné önnagysága Kolozsvárról, mintegy száz művet ajándékozott. A Választmány a falusi könyvtáraknak s főleg az újonnan alakultaknak fogja kiosztani a könyveket. A folyamodók küldjék be könyvtáraik lajstromát az egyleti titkárhoz.

Szerkesztői izenet. Számos levélre és cikkekre csak a jövő számban reflektálhatunk. Szives türelmet kérünk.

Kimutatás.

A D. F. E. pénztárába befizetett tagsági- s előfizetési díjakról s adományokról.
(9. közl. 1890. szept. 1-től 1890. okt. 20-ig.)

10 frt alapító tagsági díjat fizetett:
Marosvásárhelyi unitárius ekklésia, Dr. Sági Samu, Zombor.

1 frt rendes tagsági díjat fizetett:
Székely János f. népisk. tan. 1888—1889-re. Csifó Salamon, Árkos, 1888-ra. Zsigmond Ferencz, Sinfalva 1890-re. Polgárdiból 1890-re fizettek: S. Szabó János, F. Szabó János, Nagy József, Takács János, Berki István, Dékán Mihály, Szalai Imre, Berki Ferencz, Szalai Péter, Kozári János, D. Berki János. Moldvai János, Bágyon 1888—1890-re K. Nagy Domokos, Sz.-Kraszna, 1889—90-re. Képes Lászlóné, Abrudbánya 1886—89-re. Orbók Mór, Pozsony 1890-re.

1 frt 20 kr. előfizetési díjat fizetett:
1890-re: Pálffy Károly, Székely-Udvarhely. Gál Lajos, pap, Kövend. Sikó Géza, Torda.

Szives kérés. Kik a megelőző és jelen évre tagsági, vagy előfizetési díjakkal még hátralékban vannak, sziveskedjenek azokat hozzám minél előbb beküldeni, hogy ne legyek kénytelen névszerinti felszólításokkal alkalmatlankodni, a mi nemcsak fáradsággal, de külön költséggel is jár.

Kolozsvárt, 1890. október 20.

Iszlai Márton,
e. i. pénztárnok.

Jelen számhoz a budapesti unitárius templom és épület képét mellékeljük az „Ország-Világ“ cz. jeles, képes heti lapból.

T A R T A L O M.

Egyházi ének. (Költemény).	173	A dologkerülés művészete. K. A.	185
Mik a Dávid Ferencz fiók-egyletek teendői? Csifó Salamon.	174	Gyűlések után. (Vége)	187
Székely Miklós és Sylvester György Benczédi Gergely	179	A budapesti unitárius templom	188
Isten előtt. (Költemény). Réthi Gyula	184	Egyházi és iskolai mozgalmak	193
		Egyleti élet és munkásság	195

Nyomatott Gámán János örökösceinél Kolozsvártt (Bel-középutca).